

MYŠLENÍ O LITERATUŘE

V letech 1945–48 se v relativně svobodném prostředí odehrála celá řada sporů, v nichž se literatura stávala východiskem k řešení otázek obecnější povahy. V této zpolitizované době se často myšlení o literatuře stávalo myšlením o její společenské funkci a praktickém podílu na budování nového světa. Literární kritika, reflektující a současně spoluvytvářející aktuální kulturní dění, přerůstala často v kritiku obecně kulturní či přímo politickou, obvykle však na úkor problematiky literárně estetické. Tato skutečnost se projevila zejména v četných polemikách o budoucí kulturní orientaci českého národa, jejichž podstatou byla otázka přijetí sovětského modelu socialismu a z něj vyplývajících dopadů na vzájemný vztah umění a politiky, respektive jedince a společnosti. Vedle problémů obecně kulturních se v sledovaném období objevilo několik programových konceptů usilujících vytvořit „novou“ literaturu, jež by odpovídala nastupujícímu společenskému řádu. Společnými znaky takových konceptů byly odmítavý postoj k populární kultuře a kritická revize prvorepublikové avantgardy. Podnětně působily stati Jindřicha Chaloupeckého a Jana Grossmana, které souvisely s tvorbou Skupiny 42, na vývoj české literatury v nejbližších letech však měly zásadní vliv představy vycházející z kruhu ortodoxních marxistů, kteří vyzdvihovali společenskovochovnou roli umění. Literární kritika poválečných tří let byla diferencovaná: vedle individualistické kritiky, jejímž hlavním reprezentantem byl Václav Černý, působili četní autoři vycházející ze spirituálních východisek, představitelé ortodoxního marxismu, výrazná skupina kritiků byla soustředěna kolem deníku Mladá fronta. Podobně i v oblasti literární historie a teorie existovala v podstatě předválečná škála metodologických přístupů. Zvláště výraznou roli sehrála první strukturalistická literárněhistorická syntéza Felixe Vodičky Počátky krásné prózy novočeské.